

สะพานสายรุ้ง

ปีที่ 19 ฉบับที่ 4 มีนาคม 2560

สบทูลในความเป็นมนุษย์

ลูกนกฟักออกมาจากไข่ได้ 2 สัปดาห์ก็บินได้ ลูกเปิดฟักออกมาวันแรกก็ว่ายน้ำได้ ลูกม้าคลอดออกมา 2 ชั่วโมงก็ยืนได้แล้ว แต่ลูกคนต้องใช้เวลาร่วมปีกว่าจะยืนเดินได้ ต้องพึ่งพาแม่แทบทุกอย่างในขวบปีแรก ไม่สามารถช่วยตัวเองได้เลย กว่าจะกินอาหารเอง ไปไหนมาไหน ทำอะไรเองได้ ต้องค่อย ๆ เรียนรู้ ต้องใช้เวลานานกว่า กว่าจะโตเต็มที่หาเลี้ยงตัวเองได้ก็กินเวลาร่วม 20 ปี

การมีช่วงการเจริญเติบโตที่ละช้า ๆ อย่างค่อยเป็นค่อยไปและมีวัยเด็กที่ยาวนานนี้ ช่วยอำนวยความสะดวกให้มนุษย์มีศักยภาพเปิดกว้าง พัฒนาไปได้อย่างอิสระ และมีความสามารถในเชิงสร้างสรรค์ได้มากกว่าสัตว์ซึ่งมีช่วงระยะเวลาการเติบโตสั้น การดำเนินชีวิตเป็นไปอย่างตายตัวมากกว่า ไม่สามารถเบี่ยงออกไปจากแบบแผนที่

สัญชาตญาณกำกับไว้ได้เท่าไรนัก เงื่อนไขเบื้องต้นสำหรับการพัฒนาที่สูงขึ้นคือ การเติบโตทีละน้อย ค่อยเป็นค่อยไป การไม่เน้นพัฒนาความสามารถเฉพาะทางด้านใดด้านหนึ่งโดด ๆ ตั้งแต่เนิ่น ๆ ดังในสัตว์

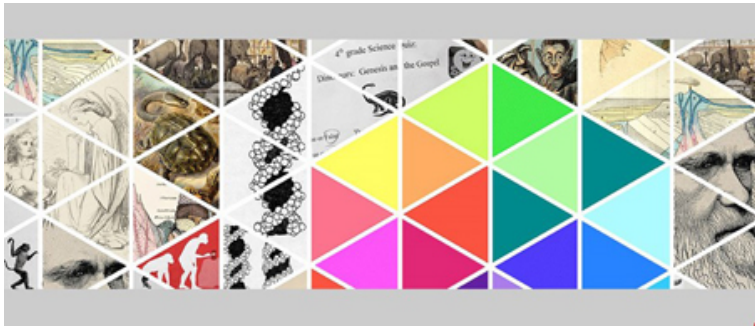
คุณภาพความเป็นมนุษย์ที่มีศักยภาพในการพัฒนาไปสู่ขั้นที่สูงยิ่งขึ้นไปอีกนี้จะแสดงออกมาได้อย่างเด่นชัดเมื่อต้นตาง ๆ ในสภาวะสำนึกของเราได้รับการพัฒนาไปอย่างเต็มที่ เมื่อคนเราได้ฝึกฝนทั้งทักษะปฏิบัติในการทำสิ่งต่าง ๆ พัฒนาจิตใจอารมณ์ความรู้สึก และรู้จักใช้ความคิดในทางที่ถูก การศึกษาจึงต้องให้ความสำคัญแก่การพัฒนาทั้ง 3 ด้านนี้ไปอย่างสมดุลกัน ทั้งห้วงสมอง หัวใจ และการใช้มือ เพื่อเด็กจะได้ไม่เติบโตขึ้นไปเป็นคนที่มีลักษณะด้านเดียว ได้รับการกระตุ้นแต่สติปัญญา ขาดการขัดเกลาจิตใจและฝึกฝนพลังเจตจำนงให้มุ่งมั่น ไม่ย่อท้อง่าย ๆ

ข้อผิดพลาดข้อใหญ่ของยุคสมัยใหม่คือ การเข้าใจว่าความรู้ได้มาจากการคิดอย่างเดียว และนักการศึกษาที่พากันเดินตามความเข้าใจผิดนี้ไปด้วยความสามารถในการคิด วิเคราะห์ และจดจำ คือเป้าหมายอันดับต้น ๆ ของการศึกษาทั่วไป ถือกันว่าวิชาที่จะช่วยให้บรรลุเป้าหมายดังกล่าวได้คือ วิทยาศาสตร์ และคณิตศาสตร์ ซึ่งก็ไม่ใช้เรื่องแปลก เนื่องจากในยุคไฮเทคทุกวันนี้เราได้เห็นความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีที่ช่วยสร้างความสะดวกสบายให้แก่ชีวิตและการทำงานของของเราในหลาย ๆ ด้านด้วยกัน

ความรู้ทางวิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ มีความสำคัญก็จริง แต่ศิลปะและจริยธรรมก็เป็นสิ่งที่ขาดไม่ได้สำหรับมนุษย์ การที่มนุษยชาติวิวัฒนาการมาได้จนถึงจุดนี้ก็ด้วยวิทยาศาสตร์ ศิลปะ และจริยธรรม 3 สาขาหลักที่ค้ำจุนอารยธรรมของมนุษย์เราไว้ตลอดมา หากปราศจากเสาใดเสาหนึ่งไปเสียแล้ว อารยธรรมมนุษย์ก็ย่อมล่มสลาย การศึกษาอลดอร์ฟจึงให้น้ำหนักแก่ทั้ง 3 ด้านนี้โดยทัดเทียมกัน

วิทยาศาสตร์ช่วยให้เราสามารถคิด วิเคราะห์ หาข้อสรุปจากการสังเกต ค้นหาคำตอบ ตั้งคำถาม มีความสนใจใคร่รู้ มีเหตุมีผล ศิลปะช่วยให้เรามีความ

ละเอียดอ่อน สุนทรีย์ มีจินตนาการ วัฒนธรรม มีความคิดสร้างสรรค์ จริยธรรม ช่วยกำกับให้เรา มีความเมตตา เอื้อเฟื้อ รับผิดชอบ เห็นคุณค่าของสิ่งต่าง ๆ และคนอื่น ๆ รู้ว่าอะไรควรอะไรไม่ควร ทั้ง 3 ด้านนี้คาบเกี่ยวเชื่อมโยงกัน การทำงานของเครื่องบินต้องใช้ความรู้ทางวิทยาศาสตร์ แต่การออกแบบเครื่องบินก็ต้องใช้ความรู้ทางศิลปะ ศิลปินไม่อาจอยู่ได้โดยไม่ต้องพึ่งพาวิทยาศาสตร์ การวาดรูปต้องเข้าใจกฎเกณฑ์ของแสงและเงา รู้หลักสรีรวิทยา จริยธรรมช่วยกำกับทิศทางที่เรานำวิทยาศาสตร์และศิลปะไปใช้ให้เป็นไปในทางที่ถูกต้อง

ถ้าหากเน้นแต่วิทยาศาสตร์มากเกินไปก็จะหนักไปทางวัตถุ มองเห็นแต่สิ่งที่จับต้อง ชั่ง ตวง วัดได้ เน้นแต่ศิลปะมากเกินไปก็อาจหลุดไปกับความเลื่อนลอย เพื่อฝัน หรือเน้นแต่จริยธรรมก็จะขาดจินตนาการ ตรรกะ ความงาม และความจริง

จริยธรรมจะปลูกฝังได้ง่ายที่สุดในช่วงปฐมวัย จากการมีต้นแบบที่ดีให้ทำตามอย่างอยู่สม่ำเสมอจนกลายเป็นความเคยชิน เป็นลักษณะนิสัยติดตัว การบ่มเพาะทางด้านศิลปะจะทำได้มากที่สุดในระดับประถม ด้วยการศึกษที่ผ่านหัวใจ ความรู้สึก และความงาม ส่วนการพัฒนาทักษะมุมมองทางวิทยาศาสตร์ทำได้ดีที่สุดในช่วงวัยรุ่นเมื่อเด็กเริ่มมองสิ่งต่าง ๆ อย่างเป็นทวิสัยได้

แต่เราก็ต้องใส่ใจในการบ่มเพาะทั้ง 3 ด้านทุกช่วงระยะของวัยเด็ก โดยให้นำหนักตามความเหมาะสมของแต่ละระยะ เพื่อให้สามารถพัฒนาไปสู่ความเป็น

มนุษย์ที่สมบูรณ์ได้ในขั้นสุดท้ายของการศึกษา “ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์” นี้ไม่ได้หมายถึงเป็นคนที่ดีพร้อม สมบูรณ์แบบไปหมดทุกอย่าง เพราะว่ามันเป็นสิ่งที่ไม่อาจเป็นไปได้ หากหมายถึงได้รับการพัฒนาทั่วทุกด้านของความเป็นมนุษย์ ไม่เฉพาะด้านใดด้านหนึ่งหรือบางด้าน แต่ละเว้นด้านอื่นที่ไม่เห็นความสำคัญไปเสีย ด้านที่มักถูกมองข้ามก็คือความรู้สึกและพลังเจตจำนง ศิลปะและจริยธรรม การศึกษาที่ทำกันทั่วไปเป็นเพียงการให้ข้อมูล แทนที่จะพัฒนามนุษย์อย่างทั่วด้าน เป้าหมายเพียงเพื่อผลิตบุคลากรป้อนตลาดแรงงาน ตอบสนองการพัฒนาทางเศรษฐกิจ สังคม และ/หรือการเมือง ไม่ได้ช่วยให้รู้จักโลก รู้จักตัวเอง หรือค้นหาจุดมุ่งหมายในชีวิตได้ ภารกิจของการศึกษาไม่ใช่เพื่อปั้นเด็กให้เป็นนักวิทยาศาสตร์ ศิลปิน นักธุรกิจ หรืออาชีพใด หากแต่เพื่อพัฒนาศักยภาพและความสามารถที่มีอยู่ในตัวเด็กไปอย่างทั่วด้าน ให้พบกับความดี ความงาม และความจริงของโลกตามขั้นตอนที่สอดคล้องกับพัฒนาการ

ข้อมูลความรู้เปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัย สิ่งที่ยอมรับกันว่าถูกต้องเป็นจริงในวันนี้ อาจถูกโต้แย้งตกไป ต้องแก้ไขเปลี่ยนแปลงใหม่ในวันหน้าก็ได้ ดังเช่นที่ในอดีตมนุษยเราเชื่อว่าดวงอาทิตย์หมุนรอบโลก หรือเดิมเราเห็นว่าแร่ใยหินเป็นวัสดุที่ดี จึงนำมาใช้ประโยชน์ในหลายด้านด้วยกัน เพิ่งค้นพบว่ามันอันตรายต่อระบบทางเดินหายใจเมื่อศตวรรษที่แล้วนี้เอง

สิ่งสำคัญว่าข้อมูลความรู้ที่เราจะต้องให้ในการศึกษาคือคุณสมบัติพื้นฐานของความเป็นมนุษย์ ซึ่งต้องวางรากฐานไว้ตั้งแต่เด็ก จะไปสร้างหรือแก้ไขเมื่อโตแล้วทำได้ยาก ไม่ว่าเด็กจะเติบโตขึ้นไปเป็นอะไร ประกอบอาชีพการงานด้านไหนก็ต้องมีคุณสมบัติพื้นฐานของความเป็นมนุษย์แบบเดียวกัน

“จริยธรรม ศิลปะ และวิทยาศาสตร์ทั้งปวง ล้วนเป็นกิงก้านของต้นไม้ต้นเดียวกัน ล้วนมุ่งไปสู่การยกระดับชีวิตมนุษย์ให้สูงขึ้นจากแค่เพียงการดำรงอยู่ทางกายภาพ และนำไปสู่เสรีภาพ”

Albert Einstein

ก่อนใช้ทาสต์

การดำรงชีวิตในโลกนี้มีหลายสิ่งหลายอย่างที่เป็นเรื่องยากลำบากสำหรับเรา กว่าสร้างที่อยู่อาศัยได้ ทำเครื่องนุ่งห่ม อาหารการกินได้ ไหนจะการเดินทาง ติดต่อสื่อสาร ตลอดประวัติศาสตร์ที่ผ่านมา มนุษย์เราได้พยายามฟันฝ่า ดิ้นรน หาวิธีสร้างความสะดวกสบายในชีวิตด้านต่าง ๆ ประดิษฐ์อุปกรณ์เครื่องทุ่นแรง ขึ้นมาช่วยบรรเทาให้ชีวิตง่ายขึ้น

แต่ในยุคแรก ๆ พัฒนาการก็เป็นไปอย่างช้า ๆ การทำงานต่าง ๆ ต้องใช้มือ ต้องออกแรง เครื่องไม้เครื่องมือในสมัยต้น ๆ ก็เป็นแบบง่าย ๆ จนเมื่อความรู้ ความสามารถของมนุษย์เราต่อยอดขึ้นไปเรื่อย ๆ จากรุ่นก่อน ๆ เริ่มมีการผลิต เครื่องจักรกลขึ้นมา จึงช่วยทุ่นแรง ย่นย่อการทำงานของเราได้อย่างมาก การทำงานและการใช้ชีวิตของเรารวดเร็วง่ายดายขึ้นอย่างผิดหูผิดตา โดยเฉพาะ ภายหลังการปฏิวัติอุตสาหกรรม การผลิตเปลี่ยนจากแรงคนไปเป็นเครื่องจักร การทำงานเปลี่ยนจากไร่นาไปเป็นโรงงาน การเดินทางเปลี่ยนจากม้า เกวียน ไปเป็น รถไฟ รถยนต์ จนถึงเครื่องบิน

หลังจากที่มีการค้นพบไฟฟ้า มนุษย์เราก็ได้นำไปใช้ประโยชน์อื่น ๆ ต่ออีก มากมาย มีการผลิตอุปกรณ์ไฟฟ้าต่าง ๆ นานาขึ้นมาอำนวยความสะดวกในแทบทุก ด้าน อุปกรณ์ต่าง ๆ นับวันยิ่งใช้งานง่ายขึ้นทุกที จนเราแทบไม่ต้องทำอะไรมากนัก

หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 เป็นต้นมา มีการนำเครื่องจักรกลมาใช้ในด้าน ข้อมูลข่าวสารมากขึ้น เทคโนโลยีด้านนี้มีการพัฒนาไปอย่างก้าวกระโดด จนเมื่อมี

อินเทอร์เน็ตและการเชื่อมต่อทั่วโลกก็ง่ายขึ้นไปอย่างง่ายดาย เมื่อมีสมาร์ทโฟนชีวิตและการทำงานของเราก็ต้องพึ่งพามันจนขาดไม่ได้

ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีนำคักราชใหม่เข้ามาไม่เฉพาะด้านอุตสาหกรรมและการสื่อสาร หากรวมทั้งศิลปะ วัฒนธรรม ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ การศึกษา เศรษฐกิจ วิถีชีวิต และความรับรู้ของเรา รถ เครื่องบิน โทรศัพท์ แฟกซ์ email, Facebook, Line ส่งผลต่อสำนึกในเรื่องเวลา ความคาดหวัง การรอคอย และชีวิตประจำวันของเราอย่างมหันต์ internet และ social media ไม่เพียงเปลี่ยนแปลงการรับ ใช้ และผ่านข้อมูลของเราเท่านั้น ยังรวมถึงการแสดงออกและปฏิกิริยาของเราด้วย อุปกรณ์สื่ออิเล็กทรอนิกส์ส่งผลต่อความหมายแห่งความเป็นมนุษย์ในยุคสมัยนี้อย่างปฏิเสธไม่ได้

เมื่อมีเครื่องทุ่นแรงและอุปกรณ์อำนวยความสะดวกทำงานแทนเสียมาก มนุษย์เราก็ไม่ค่อยต้องลงแรงเท่าใดนัก อุปกรณ์ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์

เหล่านี้ผ่อนทั้งแรงคนและพลังเจตจำนงของเราให้อ่อนลงจากการที่ไม่ค่อยได้เผชิญความยากลำบาก ไม่ได้ต้องลงแรง ใช้ความพยายามเท่าใด การทำสิ่งต่าง ๆ เป็นโอกาสให้เราได้พัฒนาทักษะและมีประสบการณ์ผ่าน sense ต่าง ๆ ช่วยให้เกิดการเรียนรู้ เมื่อโอกาสเช่นนี้น้อยลง เป้าหมายและทิศทางของพลังเจตจำนงจึงเป็นปัญหา เราต้องเรียนรู้วิธีที่จะจัดการกับความสามารถในตัวเรา

บนเส้นทางวิวัฒนาการของมนุษย์ เราพัฒนาการใช้เครื่องมือผ่อนแรงอย่างค่อยเป็นค่อยไปในสมัยแรก ๆ แล้วค่อยมาก้าวกระโดดในสมัยหลัง คนที่เกิดมาใน

ยุคหลัง ๆ ซึ่งมีอุปกรณ์อำนวยความสะดวกในชีวิตใช้พร้อมมูลอยู่แล้ว จึงไม่ค่อยรู้สึกว่าการที่เราต้องทำเองเมื่อไม่มีเครื่องมือช่วยอำนวยความสะดวกมีอะไรบ้าง ไม่ค่อยมีความสนใจใคร่รู้ว่ามันทำงานเหล่านั้นได้อย่างไร เพราะเห็นชินตาเป็นของธรรมดาเสียแล้ว ถ้าหากเราไม่เคยรู้สึกว่าการเครื่องมือเครื่องจักรทั้งหลายช่วยบรรเทาให้เราอย่างไรบ้าง เราก็จะยังไม่มีความรู้สึกขอบคุณ ไม่เห็นคุณค่าของสิ่งเหล่านั้น ความสามารถในทางสร้างสรรค์ของเราจะถูกบั่นทอนหากเราคาดหวังทุกอย่างจากเครื่อง แทนที่จะเป็นตัวเรา เรายังมีทัศนคติที่เรียกร้องให้ได้ตามต้องการมากขึ้น

ด้วยเหตุนี้เด็กจึงต้องล้างจาน ซักผ้า กวาดพื้นให้เป็นเสียก่อนที่จะใช้เครื่องช่วยผ่อนแรง ต้องคุ้นเคยกับงานและทักษะด้านต่าง ๆ ที่เราต้องใช้ในชีวิตประจำวันเสียก่อน เพื่อจะได้เกิดความเข้าใจในผลสัมฤทธิ์ของเทคโนโลยี ไม่เพียงแต่ตื่นตาตื่นใจไปกับมัน ถูกดึงดูดไปตามเวทย์มนต์ที่สะกด

เด็กควรเรียนรู้ที่จะร้องเพลง วาดรูป ปั่น และแสดงละคร ก่อนที่โลกแห่งแสงเสียง สีกลิ่น และภาพจากสื่อซึ่งหาดูและฟังได้ง่ายจะล่องไหลเข้ามาอย่างท่วมท้น จนคุกคามการสร้างสรรค์ทางศิลปะดั่งกล่าวของตัวเอง ทักษะการคำนวณ พื้นฐาน และโดยเฉพาะการคิดในใจ ควรจะมีอยู่ในตัวเด็กระดับหนึ่งแล้วก่อนที่จะเริ่มใช้เครื่องคิดเลขช่วยคำนวณ การใช้คอมพิวเตอร์ยังไม่ควรเริ่มขึ้นก่อนที่จะเด็กจะเรียนรู้และเข้าใจงานที่มันทำแทนเรา ก่อนที่จะรู้ว่ามันทำงานอย่างไร

แน่นอน คุณประโยชน์ของเทคโนโลยีมีมากมาย แต่โทษก็มีอยู่ไม่น้อย ผลสืบเนื่องที่จะตามมาบางอย่างเราก็ยังไม่รู้ บางอย่างก็ยังคงอาศัยเวลาอีกนานกว่าจะเป็นที่ประจักษ์ เมื่อถึงเวลานั้นผลกระทบในทางลบก็อาจยากจะแก้ไขได้ เราจึงควรใช้งานมันต่อเมื่อมีความจำเป็นและมีเป้าหมาย หลังจากที่ได้เข้าใจได้ว่าควรใช้อย่างไร เมื่อไร เพราะเหตุใด รู้ว่าไม่จำเป็นต้องพึ่งเครื่องทุ่นแรงเสมอไปก็ได้ ทำด้วยตัวเองเสียบ้างก็ดี

จัดทำโดย

โรงเรียนปญโยทัย

199 หมู่ 6 ถนนสุขาภิบาล 5 ซอย 32 แขวงออเงิน เขตสายไหม กทม. 10220

โทร. 02 792 0670, 02 792 0672 แฟกซ์ 02 792 0672

E-mail: waldorfthai@hotmail.com

www.panyotai.com

ขอเชิญชมภาพกิจกรรมของเด็ก ๆ ได้จาก

<https://www.flickr.com/photos/panyotai/sets/>

ติดตามข่าวสารในแวดวงมนุษยปรัชญาได้ทาง

<facebook.com/Anthroposophical.Group.Thailand>

และติดตามสาระของมนุษยปรัชญาได้จาก

<anthrothailand.wordpress.com>